

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ

ՅԻՇԱՏԱԿԱԻ

ՅԻՍՆԱՄԻԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

(Հանուած 1898ի Քաղմալիպէն)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ

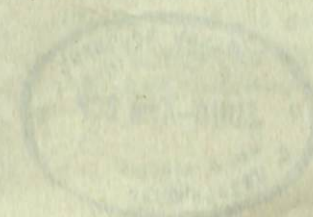
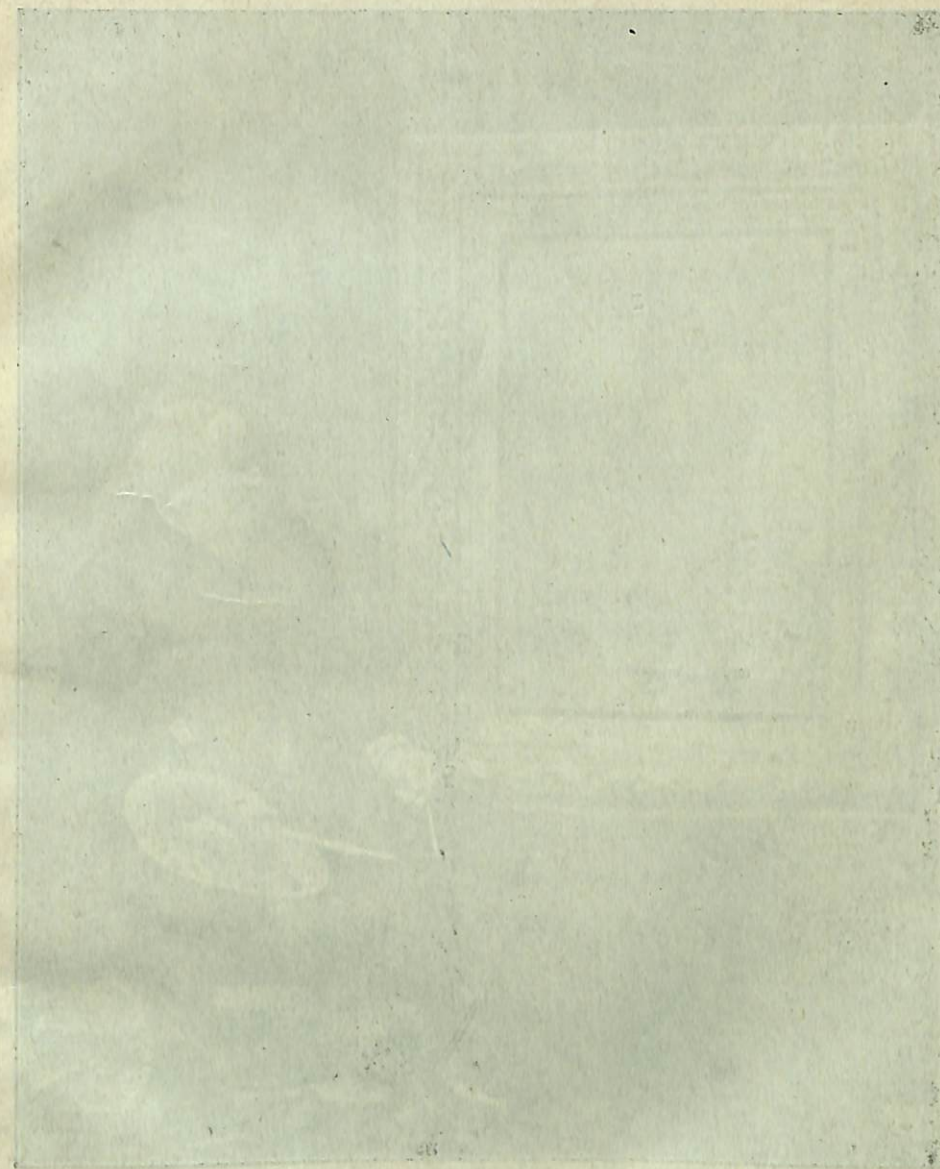
1922

759

Ա-552

EOS .80. 1.1
13 APR 2010

10
10

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

69613 - 68

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ

ՅԻՇԱՏԱԿԱԻ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ հանճարն հրաշք կը գործէ։ Սակաւ կ'երեւի նա հրապարակի վրայ, ստոյգ է այդ, բայց փառօք. և կ'երեւի հաւասարապէս մամլոյ ներքեւ, վրձնոյ տակ, թատերաբեմի վերայ, արքայական աթոռոց շուրջ, և ամենայն ուրեք։ Հայ հանճարն անմահ է. հարուածք և կտտանք, հուր և մուրճ չեն եղծաներ ոսկւոյն դեղը, այլ մանաւանդ աւելի կը պայծառացնեն։ Տառապեալ ազգ, եղկելի՜ ժողովուրդ, որ քո յետին թշուառութեանդ մէջ անգամ՝ տաղանդով և զօրութեամբ յօրացելոց աչերը կը խոնարհեցնես. պէտք չէր որ լքուած լինէիր դու յերկնից։ Այվազեանն. ահա այն անունն՝ որ իւր պարզութեան մէջ ամբողջ մեծութիւնն է, վեհութիւնն է հայ հանճարոյն գեղարուեստից մի մասին մէջ. այն անունն՝ որ լցած է բովանդակ Ռուսաստանը, բովանդակ նկարչական աշխարհը։ Կը սքանչանայ և կը պատկառի Եւրոպէ այդ արուեստագիտէն. կը սքանչանայ և կը հպարտանայ հայն իւր այդ զաւակով։

Մտօքս կը թռչիմ դէպ ի թոհ և բոհ երկրագնդոյս, կը տեսնեմ աջ մի, որ կը սրանայ բարձրէն ի վայր՝ կ'առնու լեռնանման պղտոր հեղեղները՝ կը նետէ անյատակ վհերու մէջ թաւալեցնելով խորերէն յափունս՝ յափանց ի խորս. կը նետէ սահմանաւոր փոսերու մէջ, իւր շնչով թեթեւակի ճօճելով զանոնք. կը նետէ ապալեր ժայռից վերայ, սաստիկ դղրդմամբ տապալելով ի վայր և փրփրալից ցիր և ցան։ Առաջին արարիչն է դա ջրոց։ — Կը տեսնեմ և ուրիշ ալ մի յեզր նոյն ժխոր շարժուն լեռանց, նոյն լոյծ ապակւոյ, և յոտս նոյն զահալէժ սահանաց, որ կ'առնու կ'ամփոփէ զանոնք համանման երանգօք՝ համանման դեղով մի փոքր կտաւի մէջ։ Դա Այվազեանն է, երկրորդ արարիչը ջրոց, եթէ կարելի է այսպէս ըսել։ Մեծ է առաջինն այդ տարեր ստեղծման մէջ, մեծ է երկրորդն անոր զաղտնիքը խորապէս ըմբռնելու և դուրս բերելու մէջ իւր բոլոր երեւոյթներով։ Նկարել զայդ քանի մի հազար անգամ, և մին միւսէն տարբեր, և ըսել՝ որ «եթէ երեք հարիւր տարի եւս ապրիմ՝ միշտ նոր բան պիտի տեսնեմ շինելու», մի թէ արարչագործ մտաց անսահմանութիւնը չի՞ յիշեցներ, կամ անոր մասնակցութիւն մի չի՞ ցուցներ։

Լսեմք արուեստին տեղեկաց դատաստանը: Ռուս բանիբուն քննադատք քանիցս վկայեցին՝ թէ նկարչութեան պոյ գիւղին մէջ Այվազենին հաւասար ոչ ոք կայ ամբողջ Եւրոպէի մէջ: Եւ հռչակաւորն Որատ Վեռնէ նորա գծագրածները տեսնելով, իւր հայրենակցին Գիւղինի՝ գաղղիացեաց Այվազենին համար ըսաւ՝ թէ «այսպիսի բան մի իւր բոլոր կենաց մէջ եւ ոչ իսկ մտածեր է»: Այս բանիս լուռ և մանաւանդ քան զայլս պերճախօս վկայ մ'է և այն հանգամանքն, որ մեր ծովանկարչին գործերը զարգարած են որմերն արքունեաց Ռուսիոյ՝ երեք կայսեւրաց օրով, Գաղիոյ՝ Գ Նապոլէոնի, Բիւզանդիոնի՝ երկու սուլտանաց ժամանակ, հանդերձ ջերմ գովեստիւք նոյն վեհապետաց ի լուր հեղինակին. և որմերը ճեմաւրանաց Պետրբուրգի՝ որոյ ուսուցչութեան պատուոյն բարձրացած է դեռ շատ կանոնս՝ 1847ին, և Պարիսի և Ամստերդամի՝ որոց կաճառորդ է յիսուն տարիներէ հետէ: Իսկ իւր կուրծքը կը պնեն մեծամեծ չքանչանք և դարանը պերճ չքադրամք նոյն արքայից և կաճառաց:

Յնթացս իւր ութսոսմեայ կենաց կազմած է նա հարիւր քսան պատկերահանդէս, յորոց երկուքն ի Պարիս և երկուքն ի Վենետս և ի Փլորենտիա: Երեք տարի յառաջ այս վերջին քաղաքէս անցնելու՝ այցելելով Պիտեան հռչակաւոր ապարանքը և առնթեր գեղարուեստական սրահները, ասոնց միոյն մէջ՝ ի կարգի աշխարհիս հոյակապ նկարչաց ինքնագործ կենդանագրացն յանկարծակի տեսայ Այվազենինն այլ. ցնցուեցայ և յուզեցայ այս անակնկալ հանդիպմանէս՝ մտածելով. «հնչ մի Խալիլոյ. և աշխարհի մեծանուն դիմաց մէջ»: Քաղաքին ճեմարանը խնդրած էր զայն իւրմէ՝:

Մեծ ծերունոյն գործերը չեն համարուիր, և կը տարակուսիմ թէ ինքն իսկ հեղինակը գիտնայ անոնց թիւը: Աշխարհիս ամենէն հեռաւոր և անծանօթ անկեանց մէջ անգամ հասած են անոնք: Կը ցաւիմ որ հագիւ զոմանս եմ տեսած անոնցմէ. թէ և այս հանգամանքն ունեցած է յիս իւր օգտակար արդիւնքը՝ զայնս որոշ որոշ պահելու մտացս մէջ: Ո՛վ կը սպասէր՝ ի Հոմմ՝ անշուք տան մի մէջ՝ տեսնել նորա մի նկարը, ներկայացնելով գերկիր ի սկզբան իւր ստեղծման: Ահա անոր համառօտ նկարագիրը: Գիւղեր մ'է, յաւերժական գիւղերը, «խաւար անդրնդոց վերայ», որ համատարած ծովը և վայրահակ թխաթոյր ամպերը կը պատէ խառն ի խուռն իրարու մէջ. «երկիրն աներեւոյթ և անպատրաստ էր»: Զրեքը կը ծածանին ոչ սաստիկ: Մի անծանօթ կենդրոնէ թեթեւ լոյս մի՛ կը ցոլանայ ամպոց մէջ. և տեղ մէ՛ կարծես այդ անյայտ կենդրոնն համարուած տեղոյն մէջ՝ կ'երեւի դէմք մի ի շարժման, կ'երեւի և չերեւի. նուրբ աչք պէտք է՝ որ կարենայ նշմարել «հոգին Աստուծոյ՝ որ կը շրջի շրոց վերայ»: — Թողլով զայս՝ դառնամք նկատել արարչին և մարդկան ճարտարութեամբ յարգարեալ երկիրը:

Տեսած էք Նէապոլսոյ փարոսը. թերեւ. բայց ոչ Այվազենին անոր զգեցուցած կերպարանաց մէջ: Յառաջացած երեկոյ մ'է. — ոչ ապաքէն փարոսը գիւղերի զարդն է — : Կապուտակ ծովը կը ծփի. յայն կոյս դաժան Վեսուվ կանգնած մեկուսի՝ իւր բոցավառ շրթներէն կը ժայթքէ ամբալ թանձրութիւն մի ծխոյ, որ կ'ելնէ բարդ ի բարդ կը պատէ երկինքը. և լուսինն անոնց վառ ի վառ ճեղքերէն անցունելով իւր դեղին լոյսն՝ առանց ինքնին երեւելու, ուրեք ուրեք կ'ոսկեզօծէ տառանող կոհակաց մկանունքը: Այդ ճառագայթից անդրադարձ ցուաց.

1. Մեր վանաց թանգարանի մէջ եւս՝ ի կարգի համաշխարհի հռչակաւոր անձանց զանազէն բարձրաքանդակ դիմաց, կը փայլի Այվազենին, վկայ միտարանութեանս առ ինքն ունեցած առանձին մեծարանաց:

մամբ կը նշմարուի մերձաւոր նաւ մի, որ դիմէ գայ դէպ ի հսկայ փարոսը, որ այնչափ շարժմանց մէջ ինք միայն անշարժ, կարմիր աչքով կը դիտէ անդունդները, առ ինքն կոչելով տազնապած ճանապարհորդները և հովանաւորելով իւր ստորոտը հաւաքուած առագաստաւորաց: Նիւթոյն հաւասար հրաշալի է հոս և գունոց խառնուրդը. իւրաքանչիւրն այդ իրերէն և տարրերէն՝ օրուան այդ ժամուն, այդպիսի հանգամանաց մէջ՝ ուրիշ գոյն չէին կարող առնուլ:

Ահա երրորդ մ'այլ, Կոստանդնուպոլսոյ մուտք լուսնակ գիւղերով: Գարձեալ գիւղեր. ինչո՞ւ մեր լեզուի մէջ չկան ուրիշ և զանազան անուանք՝ սեպհականելու Այվազենին ստեղծած գիւղաց, որք բնաւ չեն կրնար նոյն բառիւ բացատրուիլ: Բոսպորի այդ պահը մոռանալ կու տայ ո և է գեղեցիկ տիւ մատաղ բնութեան: Սա պարզութիւնն օդոյ, ի թիկանց բլրոց դեռ նոր բարձրացած արծաթեայ բոլորակ ափսէն՝ ամպի նուրբ շերտի մի ետեւ, որով կարծես մի թափանցիկ երիզով ազուցուած լինի երկնակամարին վրայ, անոր ոսկի շողից ճապաղումն մեղմիկ սիւքին հետ շրոց մանրիկ խաղերուն երեսը, զօսասիրաց կէս մի ընդ լուսնով և կէս մի ստուերի մէջ շողացող նաւակաց հրապոյրը, մեծազանգ նաւաց ոմանց անշարժ և ոմանց գնայուն տեսիլն աստ անդ, այդ բոլորը կը յափշտակեն աչքդ և միտքդ. կը խոյանաս անդադար ծովէն ի լուսին, լուսնէն ի ծով:

Նման է աղոր՝ և շատ անման՝ տեսած միւս գիւղերս: Երկնակամարը ծածկուած է մութ և հանգարտ ամպերով, որոց մի բոլորչի բացուածի միջէն կը նայի լուսինն, ընծայելով մի բարձր աշտարակի պատուհանի մէջ կախուած ելեկտրական լապտերի մի կախարդիչ երեւոյթը: Իւր տարտամ լոյսը կը բանայ դիմացդ, հորիզոնը և անոր վերայ սահող քանի մի փոքրկացած առագաստները, մօտակայ անշարժ եռակայմը և թիավարեալ մակոյկ մի, և քաղաքի մի մասն կողմնակի: Հոս նկարին փոքրկութիւնը չի արգելուր ճարտար նկարչին՝ ամփոփել իւր մէջ մեծ ընդարձակութիւն մի տեսարանի՝ համեմատական հեռաւորութեամբ իրաց, որք մի ակնարկով միանգամայն երեւելով՝ ի միասին կը ներգործեն դիտողին վրայ: Երկու հակառակ զգացումներ կը կուռին քո մէջ. երկնից եկամուտ ամպեղէն առաստաղը կը ճնշէ սիրտդ, և ծիծաղկոտ ծովը կը դիւթէ. և վերջապէս կը գա՝ մուկս կը մնաս հոգ:

Փոխեմք օրուան պահն և տարւոյն եղանակը. ուղղեմք մեր աչքը ծովեզրի մի վերայ, ուր կ'իշխեն տիւ և ձմեռն: Անհանգարտ ծովէն խաւ խաւ փրփուրք կու գան կը մարին ձիւնեղէն սաւանով ծածկուած ափանց վերայ, իրենց հետ բերելով յանձնելով ձկնորսաց ոմանց ձեռքը՝ թափառիկ արկղեր, տակառներն և այլ նիւթեր նաւաբեկելոց: Նոցանէ ոչ շատ հեռի կը սահի մեծ նաւ մի՝ վայելչապէս ծռած մի կողին վերայ, ցոյց տալով իւր լայնութիւնը. աւելի հեռի՝ ամպաձեւ մառախոյ մէջ կը ճօճին ուրիշ երկուք եւս: Կ'ախորժիս տեսարանին գեղեցկութենէն. բայց եղանակին կծու ազդեցութիւնը կը ստիպէ զքեզ խոյս տալ՝ եթէ ամառնային զգեստով ես: Արուեստն և բնութիւն կատարելապէս միաբանած են հոս:

Անգամ մ'այլ դառնամք ցամաքը՝ նայել նուիրական Մասեաց: Վսեմ լեռնիք վսեմ գրչի հանդիպած: Ստորոտի այս դալար դաշտավայրք Այվազենին ծովու նախանձը կը շարժեն. կը զգուշանաս մօտենալ՝ որ չկոխես բնութեան հիւսած անզուգական գորգը: Միգի լայն սպիտակ կէս թափանցիկ ժապաւէն մի կը սքողէ ոտներն հսկայ զուգին՝ հանդերձ երկու հեռաւոր փոքր պուրակօք: Եւ ահագին՝ այլ գեղեցիկ զանգուածները կապուտակ կողերով՝ ալեւոր գլխովը կ'ելնեն կը բարձրանան, փոքրը վերջանալով օդոյ մի գորշ խաւի մէջ, և մեծը սուզուելով երկնից կապուտակին մէջ: Կենդանի և մեռեալ բնութեանց զուգադրութիւնն ի կատար

լերանց և դաշտաց վերայ սքանչելի է։ Չես կարծեր գրեզ նկարի առջև, այլ նոյն ինքն իրականութեան, ալեւոր Մասեաց հերաց փայլուն սպիտակութիւնը կը շլացնէ աչերդ. մարգագ զարնանային կենդանարար շունչը կ'ուռեցնէ կուրծքդ։

Չեմ ուզեր աւելի խօսել այսպիսեաց վերայ. այլ բաւական կը համարիմ ըսել՝ թէ Այվազեանն ընտրած նիւթերը սովորաբար այսպիսի վայրկեաններ են, զորս բնութիւնն ազահուածեմը կը շնորհէ ամենուն՝ բաց ի մեր նկարչէն, համոզուելով՝ թէ գիտէ նա իւր արծուի խորաթափանց աչերէն մազ մ'իսկ չվրիպեցնել իւր իսկուծեանէն և ի շնորհաց։ — Թողլով գործերն՝ յառաջ տանիմք մեր խօսքը գործչին վերայ։

Այվազեանն՝ ինչպէս ըսի՝ այսօր ութսուն ձմերանց հեռքերը կը կրէ իւր գլխոյն վերայ։ Անցեալ սեպտեմբերին տօնեց նա իւր վաթսնամեայ ժիր գործուծ նէութեան յիշատակը. բոլոր Ռուսաստան արքունեօք հանդերձ՝ և արտաքինք եւս՝ մասնակցեցան այդ հանդիսին։ Միւթարեան միաբանութիւնս այլ յայտնեց ծեւրունոյն իւր խնդակցութիւնն ի ձեռն հեռագրի և ներկայացուցչի։ Ահա ինչ որ գրէ նոյն ներկայացուցչին, մեր միաբան Հ. Համազասպ Սափարեան, հանդիսին վերայ։

« 1897 սեպտեմբերի 26ին առաւօտ Թէոդոսիա քաղաքն հանդիսաւոր կերպարանք մը առաւ, զարդարուեցաւ գոյլգոյն դրօշակներով, զորգերով, կանանչներով, ինչպէս նաեւ նաւահանգստի մէջ ամէն նաւ ու շոգենաւ։ Անհաւատալի բազմութիւն մը՝ Այվազովսկիին պալատէն մինչեւ քաղաքիս դահլիճն, որ հիանալի կերպով զարդարուած էր, երկու կողմէն ժողովուած կը սպասէր ութսունամեայ ծերունոյն յաղթանակաւ անցըր տեսնելու. իսկ հրաւիրեալքն 10էն մինչեւ 11 ժամը կը փութային մօտնէլ քաղաքական դահլիճը։ Ճիշդ 11 ժամուն երեւցաւ Յովհաննէս աղա Այվազովսկին՝ նահանգապետին և քաղաքագլխին հետ՝ դահլիճին յաղթական կամարին առջև, և մտաւ ներս։ Դրդեցաւ դահլիճն ի տես Այվազովսկոյն. ծափահարութիւն մէկ կողմէն և զինուորական նուագածութիւն միւս կողմէն. ամէն սիրտ կը խնդար և կը տրոփէր։ Եւ ահա անցաւ տաղանդաւոր հայ ծովանկարիչն ժպիտ երեսով, յաջ և ի ձախ բարեւելով զամէնքը, և բազմեցաւ իրեն համար պատրաստուած տեղը, որոյ երկու կողմէն նստան քաղաքիս քաղաքական ժողովոյն բոլոր անդամներ. և իսկոյն քաղաքագլուին Լէոնարդոյ Դուրանտէ ելաւ ու կարդաց կայսերական հեռագիրն առ Յովհաննէս աղա, որով կը շնորհաւորէր վաթսնամեայ գեղարուեստական գործունէութեան յորելեանը, պարգեւելով և վարձատրելով Աղեքսանդր Նեւսկիի շքանշանով, զոր և կը կրէր արդէն իւր լայն կրծքի վերայ։ Հազիւ թէ վերջացուց խօսքը, ծափահարութեան հետ միասին, կեցցէներու հետ խառն սկսաւ կայսերական երգը։ Յետ որոյ դարձեալ քաղաքապետն ելաւ ու շնորհաւորեց Թէոդոսիոյ կողմանէ իւր վաթսնամեայ գործունէութեան յիշատակը, դրուատելով զինքն ոչ միայն իբրեւ առաջին կարգի նկարիչ, այլ և իբրեւ բարերար Թէոդոսիոյ, որոյ պայծառութիւնն և յառաջադիմութիւն ըստ ամենայնի արդիւնք է իւր անխնշ աշխատասիրութեան ու ջանից, որոյ համար քաղաքն երախտագիտութեամբ որոշեց բանալ նախակրթական վարժատուն յանուն Այվազովսկոյն, և թէ մշտնջենապէս պիտի սորուին երեք աղքատ տղաք ի կըրթարանի, յանուն նորա։ Բաց աստի քաղաքի կողմանէ ընծայեց թափու արծաթեայ գեղեցիկ ներկառ մի. ապա նահանգապետ Տաւրիոյ Գնդապետ Լազարեան շնորհաւորեց իւր և ամբողջ նահանգի կողմանէ։ Յետոյ կարգաւ եկան ծերունոյն դիմացը շնորհաւորելու կայսերական գեղարուեստից ակադեմիոյ կողմանէ. պ. Սոկրով. լուսաւորութեան նախարարութեան կողմանէ պ. Եզեանց, ծովային նախարարութեան կողմանէ փոխ ծովապետ պ. Օստելեցիկի, Պետերբուրգի նկարիչ կանանց ընկերութեան կողմանէ տիկինն Կուրիար, հարաւային ռուս նկարիչ ըն-

կերութեան կողմանէ պ. Էկիզ, Եալթայի քաղաքական ժողովոյն կողմանէ գենե-րալ Վիտմեր, Պետերբուրգի հայ հասարակութեան կողմանէ իշխան Բեբութով. և ասոնք ամէնն ալ գեղեցիկ կազմուած թղթակալներու մէջ գրած ընծայեցին իրենց բարեմաղթութիւնքը։ Ապա հետ գհետէ Թէոդոսիոյ ամէն ազգէ և ամէն դասակարգէ եկան երեսփոխանք ու շնորհաւորեցին։ Թէոդոսիոյ ամբողջ լուսաւորչական և կաթողիկէ Հայոց կողմանէ ընտրուած էին չորս հոգի, պ. Չերնիքեան, պ. Ալթուն-ճեան, պ. Պապայեան և պ. Արութեան, որոց ընծայն շատ գեղեցիկ էր՝ 200 ռուբլի արծանեօք, ամբողջ արծաթէ, ոսկէգօծ և հիանալի դրուագեալ, և կրնամ ըսել որ ամէն ընծաներէն ճոխ էր։ Միջի գրուածը ռուսերէն էր՝ հանդերձ հայերէն թարգմանութեամբ։ Այս հանդէսը շարունակեց մինչեւ ժամը 1։

« Երեկոյեան 5 ժամուն սկսան դարձեալ հաւաքուիլ ի դահլիճն, յորում պատրաստուած էին 270 հոգւոյ համար կերակրոյ գեղեցիկ զարդարուած սեղաններ, հրաւիրելոց և քաղաքիս մեծամեծաց համար՝ թէ արանց և թէ կանանց։ Ճիշդ 6 ժամուն մտաւ Այվազովսկին դափնեայ պսակ ի գլուխ, ի մէջ կեցցէներու և երաժշտութեան։ Սկսան նախամատոյց աղանդերքն ոտքի վերայ, և քիչ յետոյ բազմեցան իւրաքանչիւր իւր տեղն ի մէջ ծաղկանց, լուսաւորութեան և նուագածութեանց։ Յընթաց կոչնոց բաժնուեցան փրփրալից գինի, և նահանգապետն ոտքի կանգնած քամեց բաժակը վասն կենաց կայսեր, կայսերուհոյ և ամբողջ կայսերական ընտանեաց. կեցցէներ և երաժշտութեան ձայնը մինչեւ յերկինս բարձրացան։ Եւ ապա ըստ կարգի խմուեցան բաժակներ նախարարաց և այլ մեծամեծաց կենաց։ Երբ այդ ամէնը վերջացաւ, ապա ելաւ քաղաքագլուին և սկսաւ գեղեցիկ կերպով նկարագրել ու յիշել մի առ մի Այվազովսկոյն տարած յաղթութիւնը թէ ի նկարչութեան, թէ ի բարերարութեան և թէ ի քաղաքական գործս, աւարտելով՝ թէ յիրաւի Թէոդոսիացիք կը կոչեն գրեզ այժմ իրենց Հայր։ Հազիւ թէ վերջին խօսքն արտասանեց, կցուեցան կեցցէներ, և ամէնը միասին ոտք ելած քամեցին փրփրալից բաժակներ։ Եւ ահա այս վայրկենիս բացուեցաւ բեմին վարագոյրը և տեսնուեցաւ Թէոդոսիա քաղաքն ի մէջ փառաւոր զարդարուած կանաչներու, ծաղիկներու և գոյնգոյն լուսերու, և մարմարեայ արձանն Այվազովսկոյն, զոր կը պսակէր նկարչութեան մուսայն, և դիմացը ջրոյ աղբիւր մի կը ցայտէր, աղբիւրն Այվազեան։

« Յետ քաղաքագլխին ելաւ Գաղղիոյ հիւպատն և ասաց շատ իմաստալից ճառ մը, Թէոդոսիոյ քաղաքին վաթսուն տարի առաջ ունեցած վիճակը յիշելով և յընթաց այդչափ տարիներու ինչ վիճակ ստացած լինելը շնորհիւ Այվազովսկոյն։ Ապա ես կարդացի նախ Չեր հեռագիրը, և ապա փոքր ոտանաւոր մի։ Ինձմէ վերջը կրթարանի տեսուչը շատ կոկիկ և համառօտ ճառ մի խօսեցաւ, և ապա ընթերցան Հայոց կաթողիկոսին, կայսերական ընտանեաց, նախարարաց, այլ մեծամեծաց և զանազան քաղաքներէն եկած հեռագիրներ, որոց թիւը կարծեմ 400էն աւելի էր։ Հացկերոյթն աւարտեցաւ 9 ժամուն. երբ դուրս ելանք փառաւոր լուսաւորութիւն սկսաւ և հրախաղութիւն. յետոյ սկսան գալ պարահանդիսին հրաւիրեալքն։

« Երկրորդ օրն Այվազովսկին ճաշ տուաւ վաթսուն հոգւոյ, իսկ երեկոյեան մեծ խնջոյք տեղի ունեցաւ բոլոր քաղաքացւոց համար, յորում կային 500 հոգիէն աւելի։ Շատ ախորժելի անցաւ հասարակութեան Վենետկոյ բարեկենդանը, զոր տեղւոյս մեծամեծ օրիորդք և երիտասարդք ամէն ազգէ և ամէն տեսակ գեղեցիկ տարազներով զարդարուած ներկայացուցին, երգեցին ու պարեցին Վենետկոյ հրապարակի մէջ. հանդէս մի որ Թէոդոսիայի մէջ չէր եղած »։

Կը ցանկամք և կը մաղթեմք մեծ ծերունոյն գեռ ուրիշ փառաւոր յորելեաններ։

ՀԱՅՈՒՆԻ

« Ազգային գրադարան »

NL0378875

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ՅՈՎՀ. Տովանկարիչ, — ֆր. 1,50:

ԵՐԳՈՒՄՆ ՀԻՆ ՀԱՅՈՅ մէջ, 1910, (էջ 326), սակաւ, ֆր. 5:

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ԵՂԻՇԷԻ պատմութեան վրայ, 1896 (էջ 228), ֆր. 3,25:

ՀԱՅ ԳՐԾԵՆԵՐԸ պատմութեան մէջ, 1919, (էջ 102) գաղղ. ֆր. 3:

ՃԱՇԵՐ ԵՒ ԽՆՃՈՅՔ ճին Հայաստանի մէջ, 1912, (էջ 503), ֆր. 4,75:

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՕՐԵՐՆ, տեսակը եւ ժամեր, հայ եկեղեցւոյ մէջ, 1899 (էջ 93), ֆր. 2:

ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ հռչակաւոր դերասան Պետրոս Հ. Աբամեսնի, եւ կենսագրութիւն, 1896, էջ 225, ֆր. 4:

ՀԱՅ ԾԷՍԸ 1911 տարւոյ Ազգային Սիւննոգոսի գործոց մէջ: ֆր. 3:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ՏՊԱՐԱՆԻԱ (1910) 1919 ամի Գրացուցակին գիները կը փոփոխուին, ընդհանրապէս 50% յաւելումով. իսկ տակաւարի մնացած գիրքերը ունին նաեւ յաւելում:

ԳԻՆԵՐԸ՝ ֆրանսական ֆրանքով նշանակուած են, բայց կ'ընդունինք նաեւ ամեն ազգի դրամներ (կամ չէք), ֆրանսականի համեմատութեամբ:

Յուշագրի գիները նշանակուած են միայն թղթակազմի (brochure) համար. իսկ կազմեր... գիներն առանձին կը հաշուուին՝ կազմին տեսակին և գիրքերու մեծութեան համեմատ:

Նրարի և ճանապարհի ծախքը միշտ ընդունողաց վրայ կը հաշուուի:

Տպարանի վարչութիւնը պատասխանատու չէ որ և իցէ փնտսի կասկորստեան՝ յետ կարելոր եղած խնամքով ուղարկելու գիրքերը:

Մեզի դիմողներէն կը խնդրուի՝ Գրացուցակիա այրոքներին կարգադրրել գիրքերու տնօրէններն և ՈՐՈՇ ԿԵՐՊՈՎ, եղանակել իրենց հասցեն:

Քաղմալէպի համար դիմել ուղղակի Քաղմալէպի խմբագրութեան. իսկ գիրքերու համար՝ հետեւեալ հասցէին.

Imprimerie Arménienne

St. Lazare

VENISE (Italie)